

سخن سردبیر

گروه بریکس در جایگاه تمرکز کشورهای دارای بازارهای نوظهور از سال ۲۰۰۱ م مطرح و از سال ۲۰۰۹ م با برگزاری جلسه سران کشورهای عضو در یکتائیرینبورگ روسیه به طور رسمی در اقتصاد جهانی مطرح شد. ساختار گروه بریکس با عضویت آفریقای جنوبی و از ۱ ژانویه ۲۰۲۴ م با عضویت چند کشور دیگر همچون جمهوری اسلامی ایران، نگاه صاحب نظران را بیش از پیش به خود جلب کرده است. حضور دو کشور چین و روسیه که نگاه مبتنی بر الزام به کاهش هژمونی بلوک غرب دارند در گروه بریکس سرمنشأ احتمال بازیگری بیشتر بریکس در صحنه نظام بین الملل و اقتصاد جهانی خواهد بود. به نظر، اعضای گروه بریکس با داشتن توانمندی و ظرفیت‌های مختلف سهم بسیار زیادی در هدایت روندهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جهان خواهند داشت.

فصلنامه مطالعات کشورها، به عنوان نخستین فصلنامه تخصصی علمی پردازنده به مسائل میان‌رشته‌ای جهانی، شماره ویژه‌ای را با موضوع «کشورهای بریکس و تحولات روندهای جهانی» و دعوت از سرکار خانم دکتر رکسانا نیکنامی، عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، به عنوان دبیر مهمان، منتشر کرده است. در این شماره ویژه، شش مقاله مهم، پس از داوری، پذیرش دریافت کرده است که در هر کدام از منظری موضوع‌های گروه بریکس و اعضای آن بررسی شده است.

مقاله نخست را صالحی و همکاران از دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه شهید بهشتی با عنوان «سیاست دلارزدایی چین و تأثیر آن بر هژمونی دلار آمریکا» درباره کنش و واکنش کشور چین در سیاست دلارزدایی تألیف کرده‌اند. طبق نتایج این تحقیق، هژمونی دلار با چالشی جدی روبه‌رو نشده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه سیاست دلارزدایی چین تهدیدی بالقوه برای هژمونی دلار است، تاکنون نتوانسته است تسلط ارزی آمریکا را با چالش روبه‌رو کند و به نظر می‌رسد نظم مبتنی بر دلار تا آینده قابل پیش‌بینی ادامه خواهد داشت.

در مقاله دوم، صادقی از دانشگاه علامه طباطبائی تحقیقی را با عنوان «نگاه ایرانی به بریکس و تحولات نظام بین‌الملل: رویکرد سنجی مقالات علمی-پژوهشی ایرانی در حوزه روابط بین‌الملل» به رشته تحریر درآورده است. نتایج مهم این

تحقیق نشان می‌دهد پژوهشگران ایرانی به مقاله‌های با موضوع بریکس، نگاهی مبتنی بر اقتصاد سیاسی داشته‌اند و استقبال از تغییر بنیادین یا جزئی نظم و نظام بین‌الملل فعلی، تحلیل مسائل مرتبط به بریکس را شکل می‌دهد. این مقاله بر اساس رویکرد چندجانبه‌گرایی و تمایل برای تبدیل‌شدن جهان تک‌قطبی به چندقطبی نگاشته شده است.

در مقاله سوم، صفری و مرادی‌فر از مرکز پژوهش‌های مجلس و دانشگاه اصفهان، به مطالعه «ریسک‌زدایی در روابط چین و ایالات متحده و تأثیر آن بر نظم منطقه‌ای و بین‌المللی» پرداخته‌اند. مهم‌ترین نکته حاصل از این تحقیق نشان از این دارد که در وضعیت کنونی که جهان در حال کندشدن جهانی‌شدن قرار دارد ریسک‌زدایی در روابط چین و ایالات متحده ممکن است به انحصارگرایی و حمایت‌گرایی منجر شود و با افزایش تأثیرگذاری تنش‌های ژئوپلیتیکی، بلوک‌های اقتصادی دوگانه شکل بگیرد. شکل‌گیری این بلوک‌های اقتصادی نیز خود به معنای کاهش نقش هژمونی ایالات متحده یا چین است که ممکن است زمینه‌ساز نظم چندقطبی بلوک‌محور شود.

در مقاله چهارم، رسولی‌نژاد و هالیل‌اکسی از دانشگاه تهران و دانشگاه قاضی آنتپ ترکیه، به تحقیق در مورد موضوع «روندپژوهی توسعه اقتصادی فدراسیون روسیه» پرداخته‌اند. طبق نتایج حاصل، دو وجه انرژی و دانش در توسعه اقتصادی روسیه از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۲م روند افزایشی و وجه رفاه روند کاهشی داشته است. این تحول، نشان از ورود اقتصاد روسیه به توسعه دانش‌محور در طول دو دهه اخیر دارد؛ توسعه‌ای که بر پایه فناوری اطلاعات و ارتباطات پایه‌ریزی شده است و با درنوردیدن جغرافیا و زمان، موهبات توسعه را در سراسر قلمرو جغرافیایی این کشور به ارمغان می‌آورد.

حسین نوروزی از دانشگاه تهران در مقاله پنجم تأملی بر عقلانیت نهادی و جذابیت کاربردی از بانک توسعه جدید بریکس داشته است. تحقیق انجام‌شده نشان می‌دهد قدرت‌های مؤسس بریکس و بانک توسعه جدید تلاش دارند تا با عملکرد مثبت و سازنده خود در این نهادها و ساختارها، این ساختار جدید را در نظام اقتصادی مالی بین‌المللی برجسته کنند و پارادایم نهادی رقابتی و مدیریتی خود را در اداره امور بین‌المللی توسعه تثبیت کنند.

در مقاله آخر از این شماره ویژه، سازمند از دانشگاه تهران، تحقیقی را پیرامون جنوب جهانی و بریکس با محوریت قراردادان دلایل نپیوستن اندونزی به

بریکس انجام داده است. براساس استدلال‌های صورت‌پذیرفته در این مقاله، این نتیجه حاصل شده است که اندونزی در نظر دارد براساس برنامه ۲۰۴۵م به پنجمین اقتصاد دنیا تبدیل شود و برای تحقق این هدف مهم، باید در چارچوب چندجانبه‌گرایی و پذیرش اصول و هنجارهای نظام بین‌الملل فعلی عمل کند و از ورود به سازوکارهای قطبی‌ساز پرهیز نماید.

به‌عنوان سردبیر فصلنامه مطالعات کشورها از تمام مشارکت‌کنندگان در این شماره ویژه بسیار تشکر می‌کنم. بی‌شک برای تهیه هر کدام از مقالات منتشرشده، نویسندگان زمان بسیاری را صرف ایده‌سازی، انجام تحقیق، نهایی‌سازی متن، و اصلاح کرده‌اند که به شکل‌گیری سرمایه علمی قابل‌توجهی در حوزه بریکس در این شماره ویژه انجامیده است. همچنین، تشکر ویژه دارم از سرکار خانم دکتر رکسانا نیکنامی، به‌عنوان دبیرمهمان این شماره ویژه که با تعهد و تخصص علمی مثال‌زدنی، مدیریت نهایی‌سازی مقالات این شماره ویژه را برعهده داشتند. بر این باور هستم که مسائل مربوط به گروه بریکس به مطالعات میان‌رشته‌ای بیشتری نیاز دارد و شماره ویژه این فصلنامه گامی مهم و کاربردی در شناخت مسائل گروه بریکس بوده است.

با تشکر

دکتر احسان رسولی‌نژاد

سردبیر فصلنامه مطالعات کشورها